

Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας

Υποτιτλισμός εξ ακοής του πρώτου επεισοδίου της τηλεοπτικής
σειράς «Pirate Islands: The Lost Treasure of Fiji» και
σχολιασμός.

Υποτιτλισμός 1^{ου} Επεισοδίου 1^{ης} σεζόν

Ονοματεπώνυμο: Νεφέλη-Γεωργία Νικήτα

A.M.: Ξ2015096

Επιβλέποντες Καθηγητές:

Σωσώνη Βιλελμίνη

Νικολάου Πασχάλης

Κέρκυρα, Ιούνιος 2020

Υποτιτλισμός εξ ακοής του πρώτου επεισοδίου της τηλεοπτικής
σειράς «Pirate Islands: The Lost Treasure of Fiji» και
σχολιασμός.

Υποτιτλισμός 1^{ου} Επεισοδίου 1^{ης} σεζόν

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στους καθηγητές που με στήριξαν στην διαδικασία εκπόνησης της παρούσας πτυχιακής εργασίας, κυρίως την Δρ. Βιλελμίνη Σωσώνη, Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο για την πολύτιμη βοήθεια της καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησής της. Επιπλέον τον κύριο Πασχάλη Νικολάου, επίσης Επίκουρο καθηγητή στο Τμήμα, για τη βοήθεια του στο σημαντικό έργο του επανελέγχου της εργασίας.

Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά και όλους τους καθηγητές μου, κυρίως όσους πρόσφεραν τα εργαστηριακά μαθήματα μετάφρασης, καθώς ο καθένας με τον τρόπο του, πρόσφερε τα δικά του στοιχεία, ερεθίσματα και εμπειρίες σχετικά με τη μετάφραση και όλα αυτά μαζί συνέθεσαν ένα άρτιο τελικό αποτέλεσμα όσον αφορά την εκμάθηση της συγκεκριμένης επιστήμης.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω και την οικογένειά μου Δημήτρη, Μαίρη και Βασίλη, για την στήριξη που μου πρόσφεραν όλα αυτά τα χρόνια των σπουδών μου στο Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας και που χωρίς αυτούς δεν θα τα είχα καταφέρει.

Περιεχόμενα

1.	Εισαγωγή	6
1.1.	Περίληψη πρώτου επεισοδίου	6
1.2.	Λόγοι επιλογής	6
1.3.	Πρόγραμμα υποτιτλισμού	7
1.4.	Διαδικασία εκπόνησης εργασίας	7
2.	Σχολιασμός	8
2.1	Κειμενική Ανάλυση	8
2.1.1	Είδος κειμένου	8
2.1.2	Σκοπός	9
2.2	Μεθοδολογία Υποτιτλισμού	10
2.2.1	Μορφολογικά στοιχεία υποτίτλων	10
2.2.2	Αριθμός χαρακτήρων και χρόνος εμφάνισης	10
2.2.3	Γενικότερη μεθοδολογία διαχείρισης υποτίτλων	11
2.3	Μεταφραστικά προβλήματα και τρόποι επίλυσης	12
2.3.1	Χωροχρονικοί περιορισμοί	13
2.3.2	Διάλεκτοι	14
3	Συμπεράσματα	16
4	Βιβλιογραφία	17
4.1	Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	17
4.2	Ελληνική Βιβλιογραφία	17
4.3	Ηλεκτρονικές πηγές	17

1. Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εργασία αφορά τον υποτιτλισμό εξ ακοής μιας αυστραλιανής τηλεοπτικής σειράς για έφηβους και στη συνέχεια, την αναφορά σε συγκεκριμένα μεταφραστικά προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν κατά τη διαδικασία του υποτιτλισμού, την ανάλυση αυτών και την περιγραφή του τρόπου αντιμετώπισής τους. Η σειρά ονομάζεται «Pirate Islands: The Lost Treasure of Fiji» και ουσιαστικά πρόκειται για τη συνέχεια της πρώτης τηλεοπτικής σειράς «Pirate Islands». Η σειρά σκηνοθετήθηκε από τον Grant Brown και προβλήθηκε το 2007, στην Αυστραλία, στο κανάλι Network Ten (IMDb).

Παρουσιάζει τις περιπέτειες των πρωταγωνιστών, του Τάιλερ, της Άλισον, της Κίρα και του Μάρτι, οι οποίοι αιχμαλωτίζονται μέσα σε ένα ηλεκτρονικό παιχνίδι και προσπαθούν να αποδράσουν.

1.1. Περίληψη πρώτου επεισοδίου

Το πρώτο επεισόδιο της σειράς έχει τίτλο «Game On» και διάρκεια 22 λεπτά. Ο Τάιλερ, πρωταθλητής στα ηλεκτρονικά παιχνίδια, γνωρίζει την Άλισον και την Κίρα, στα πλαίσια της παρουσίας ενός καινούριου ηλεκτρονικού παιχνιδιού με τίτλο «Ο Χαμένος Θησαυρός των Φίτζι». Όταν ο Μάρτι, ο μικρότερος αδερφός του Τάιλερ, προσπαθώντας να φανεί καλύτερος από τον αδερφό του, αιχμαλωτίζεται κατά λάθος μέσα στο παιχνίδι, οι τρεις έφηβοι «μπαίνουν» και αυτοί προκειμένου να τον σώσουν. Ο Μάρτι αποφασίζει να πάει με το μέρος των πειρατών και τους μιλάει για το χαμένο θησαυρό που υπάρχει στο νησί. Οι τρεις έφηβοι, συναντούν μία φυλή που κατοικεί στο νησί, ενώ παράλληλα οι πειρατές εισβάλλουν για να πάρουν το θησαυρό.

1.2. Λόγοι επιλογής

Η επιλογή της συγκεκριμένης σειράς, έγινε ύστερα από αρκετή έρευνα, έτσι ώστε να πληροί τις απαιτούμενες προϋποθέσεις και να αποτελέσει αντικείμενο της παρούσας πτυχιακής. Λόγω προσωπικής επιλογής, ο υποτιτλισμός έγινε εξ ακοής, δηλαδή χρειάστηκε να γίνει αναζήτηση αρχείου το οποίο δεν είχε προηγουμένως υποτιτλιστεί ούτε στην αγγλική, ούτε στην ελληνική. Επιπλέον η διάρκεια των 20 λεπτών περίπου ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για τον υποτιτλισμό εξ ακοής. Πέρα από τα δύο αυτά πρακτικά στοιχεία που συνέβαλλαν στην επιλογή του επεισοδίου της συγκεκριμένης σειράς, το μεταφραστικό ενδιαφέρον αποτέλεσε έναν ακόμη καθοριστικό παράγοντα. Στο επεισόδιο υπάρχει έντονη ανταλλαγή διαλόγων, μέσα στους οποίους παρουσιάζονται ποικίλα μεταφραστικά προβλήματα (όσον αφορά τον υποτιτλισμό), όπως το χιούμορ, η ειρωνεία, ο μακροπερίοδος λόγος, και επίσης η πιο ειδική διάλεκτος των αυστραλιανών αγγλικών, με τη δική τους ιδιαίτερη προφορά.

1.3. Πρόγραμμα υποτιτλισμού

Το πρόγραμμα που χρησιμοποιήθηκε για τη διαδικασία της εισαγωγής των υποτίτλων είναι το Aegisub 3.2.2¹, το οποίο κρίθηκε ιδιαίτερα βοηθητικό στην εισαγωγή και το χρονισμό τους.

1.4. Διαδικασία εκπόνησης εργασίας

Η διαδικασία εκπόνησης της παρούσας πτυχιακής ξεκίνησε με την έρευνα για την επιλογή του αρχείου προς υποτιτλισμό, όπως ήδη περιγράφηκε. Στη συνέχεια, μετά την προβολή του επεισοδίου ξεκίνησε η καταγραφή των διαλόγων στα αγγλικά και η προσαρμογή τους, έτσι ώστε να καταστούν κατάλληλοι για υπότιτλους. Μετά την ετοιμασία των αγγλικών υποτίτλων ακολούθησε η εισαγωγή τους στο αρχείο βίντεο, μέσω του προγράμματος Aegisub, και ο χρονισμός τους. Εφόσον η διαδικασία υποτιτλισμού στα αγγλικά τελείωσε και έγιναν οι απαραίτητες διορθώσεις, ακολούθησε η αντίστοιχη διαδικασία για την εισαγωγή των ελληνικών υποτίτλων. Η μετάφραση των υποτίτλων αποτέλεσε, φυσικά, μια δυσκολότερη διαδικασία, καθώς σε πολλές περιπτώσεις αντιμετωπίστηκαν προβλήματα απόδοσης τα οποία επιλύθηκαν με ποικίλους τρόπους που θα περιγραφούν στη συνέχεια.

¹ <http://www.aegisub.org/downloads/>

2. Σχολιασμός

Σε αυτό το κομμάτι της παρούσας εργασίας θα προβούμε σε μία σύντομη κειμενική ανάλυση του κειμένου πηγή, αναφορικά με το είδος, το σκοπό, το υφολογικό επίπεδο, τον τύπο κειμένου κλπ. Στη συνέχεια θα πραγματοποιηθεί ανάλυση της μεθοδολογίας πραγματοποίησης των υποτίτλων μέσω του προγράμματος Aegisub. Τέλος, τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν κατά τη διαδικασία του υποτιτλισμού καθώς και η επίλυσή τους θα αποτελέσει ίσως το σημαντικότερο κομμάτι αυτής της πτυχιακής.

2.1 Κειμενική Ανάλυση

2.1.1 Είδος κειμένου

Στο βιβλίο του, ο Munday (2002), παραθέτει εκτενώς μια λειτουργική θεωρία για τη μετάφραση και συγκεκριμένα ασχολείται και με την ανάλυση των κειμενικών ειδών, σύμφωνα με το μοντέλο της Reiss (1977/1989). Σύντομα, λοιπόν, μπορούμε να πούμε ότι οι κύριες κατηγορίες των ειδών των κειμένων είναι τα πληροφοριακά, τα εκφραστικά και τα λειτουργικά. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν κείμενα τα οποία σκοπεύουν στη μετάδοση πληροφοριών και απόψεων με στόχο την ενημέρωση. Στην δεύτερη κατηγορία ανήκουν κείμενα, όπως αναφέρει ο Munday, που χαρακτηρίζονται από «δημιουργική γραφή». Τέλος, στην τρίτη κατηγορία κατατάσσονται κείμενα τα οποία στοχεύουν να πείσουν τον αναγνώστη, να τον προσεγγίσουν. Παρόλα αυτά, το κείμενο που εξετάζουμε στην παρούσα πτυχιακή αφορά μια, μπορούμε να πούμε, τέταρτη κατηγορία η οποία δεν είναι άλλη από αυτήν των οπτικοακουστικών κειμένων. Όπως αναφέρεται, η κατηγορία αυτή συμπληρώνει τις άλλες τρεις με τη χρήση οπτικών μέσων, όπως η εικόνα και η μουσική. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν και οι κινηματογραφικές ταινίες και οι οπτικοακουστικές διαφημίσεις, όπως επίσης και οι τηλεοπτικές σειρές, όπως και η σειρά αναφοράς αυτής της εργασίας (Reiss στο Munday, 2002, σ. 124-125).

Σύμφωνα με τη Reiss (1971), υπάρχουν ορισμένα κριτήρια που βοηθούν στην αξιολόγηση του ΚΣ, τα ενδογλωσσικά και τα εξωγλωσσικά. Τα ενδογλωσσικά επικεντρώνονται περισσότερο σε λεξιλογικά, γραμματικά και σημασιολογικά στοιχεία ενώ τα εξωγλωσσικά αφορούν κατάσταση, θεματικά πεδία, χώρο, χρόνο και κυρίως στοιχεία όπως χιούμορ, ειρωνεία κτλ., τα οποία συναντώνται συχνά στο υπό εξέταση κειμενικό είδος, δηλαδή το οπτικοακουστικό και συγκεκριμένα σε μια τηλεοπτική σειρά για εφήβους (Munday, 2002, σ. 127).

2.1.2 Σκοπός

Η θεωρία του σκοπού, μια από τις βασικότερες μεταφραστικές θεωρίες, διατυπώθηκε από την Reiss και τον Vermeer (1984) καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο ο μεταφραστής θα επιλέξει να εργαστεί για να δημιουργήσει ένα τελικό αποτέλεσμα το οποίο σύμφωνα με τον Vermeer αποκαλείται «*translatum*» (μετάφρασμα). Η θεωρία του σκοπού λοιπόν εστιάζει στον λόγο για τον οποίο μεταφράζεται ένα κείμενο πηγή (ΚΠ), στους αποδέκτες του και τον σκοπό που θα επιτελέσει το κείμενο στόχος (ΚΣ). Έτσι σύμφωνα με τους Reiss και Vermeer (1984, σ. 119) το μετάφρασμα καθορίζεται από τον σκοπό του. Επιπλέον, σύμφωνα πάντα με την ίδια θεωρία, το ΚΣ αφορά την παροχή των πληροφοριών προς μια γλώσσα-στόχο και την αντίστοιχη κουλτούρα της. Φυσικά ισχύει ο κανόνας της μη αναστρεψιμότητας, δηλαδή η λειτουργία παροχής πληροφοριών του ΚΣ δεν είναι απαραίτητα ίδια με αυτήν του ΚΠ. Τέλος, το ΚΣ πρέπει να είναι συνεκτικό στο περιεχόμενό του, αλλά και συνεκτικό με το ΚΠ (Munday, 2002). Έτσι, λοιπόν είναι φυσικό, όπως αναφέρεται και από τον Vermeer (1989/2000), το ίδιο κείμενο ανάλογα με τον σκοπό που επιθυμεί να επιτελέσει ως μετάφρασμα, να μπορεί να μεταφραστεί με διαφορετικούς τρόπους.

Μετά από αυτή τη σύντομη θεωρητική ανάλυση, μπορούμε να αναφερθούμε συγκεκριμένα στο κείμενο που μας απασχολεί. Όπως ήδη αναφέραμε, αντικείμενο μεταφραστικού προβληματισμού αποτελεί μια αυστραλιανή τηλεοπτική σειρά για εφήβους. Η σειρά αυτή, αφού υποτιτλίστηκε στα αγγλικά (γλώσσα-πηγή) μεταφράστηκε στα ελληνικά (γλώσσα-στόχος). Η σειρά απευθύνεται σε εφήβους, κάτι που σημαίνει ότι το ΚΣ θα πρέπει να έχει ένα υφολογικό επίπεδο ανάλογο με αυτό του ΚΠ και να είναι κοντά στην κοινωνιόλεκτο των εφήβων. Το επίπεδο λόγου, όπως στο ΚΠ έτσι και στο ΚΣ, θα πρέπει να είναι πιο απλό και καθημερινό, σχετιζόμενο με την ηλικιακή ομάδα που παρακολουθεί τη σειρά αλλά και τον προφορικό λόγο που προσαρμόζεται σε γραπτό. Ο σκοπός, λοιπόν του ΚΣ είναι ο ίδιος με αυτόν του ΚΠ όταν αναφερόμαστε στην μετάφραση των αγγλικών υποτίτλων προς τα ελληνικά. Παρόλα αυτά, εάν συγκρίνουμε τον σκοπό σύνταξης των αγγλικών υποτίτλων με αυτόν των ελληνικών υποτίτλων, μπορούμε να εντοπίσουμε μία διαφορά, διότι ο σκοπός εφαρμογής αγγλικών υποτίτλων σε μια αγγλόφωνη σειρά είναι η διευκόλυνση των τηλεθεατών στην παρακολούθηση της σειράς ή η διευκόλυνση των ατόμων με προβλήματα ακοής (αν και σε αυτές τις περιπτώσεις χρησιμοποιείται η μέθοδος υποτιτλισμού για κωφούς και βαρήκοους). Αντιθέτως, οι ελληνικοί υπότιτλοι εφαρμόζονται με σκοπό οι ελληνόφωνοι ακροατές να κατανοήσουν το περιεχόμενο της ξενόγλωσσης σειράς.

2.2 Μεθοδολογία Υποτιτλισμού

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η εισαγωγή και ο χρονισμός των υποτίτλων έγινε με το πρόγραμμα Aegisub. Στη συνέχεια θα αναλύσουμε την μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τον υποτιτλισμό και συγκεκριμένα θα αναφερθούμε σε στοιχεία όπως οι χαρακτήρες ανά γραμμή υποτίτλου, η γραμματοσειρά και μορφολογικά στοιχεία που επιλέχθηκαν, ο χρονισμός των υποτίτλων, αλλά και ορισμένα γενικότερα στοιχεία διαχείρισής τους.

2.2.1 Μορφολογικά στοιχεία υποτίτλων

Σύμφωνα με τις συστάσεις του Καραμήτρογλου, οι υπότιτλοι τοποθετήθηκαν στο κάτω μέρος της οθόνης και το κείμενο στοιχίστηκε στη μέση έτσι ώστε να μην εμποδίζεται η προβολή της εικόνας και να διαβάζεται με περισσότερη ευκολία. Επιπλέον, ο ίδιος συστήνει τη χρήση γραμματοσειράς χωρίς πατούρες (serifs), έτσι ώστε το κείμενο να είναι πιο ευανάγνωστο και γι' αυτό το λόγο χρησιμοποιήθηκε η γραμματοσειρά Arial, η οποία και κρίνεται κατάλληλη. Τέλος, οι γραμμές των υποτίτλων είναι μία με δύο το πολύ, ενώ το χρώμα της γραμματοσειράς που επιλέχθηκε είναι ένα πιο απαλό λευκό, καθώς όπως αναφέρει ο Καραμήτρογλου, το έντονο λευκό είναι πιθανό να κουράσει τον αναγνώστη (Karamitroglou, 1998).

2.2.2 Αριθμός χαρακτήρων και χρόνος εμφάνισης

Οι οδηγίες που ακολουθήθηκαν για τον αριθμό χαρακτήρων ανά γραμμή ήταν αυτές του Netflix. Το Netflix για τα αγγλικά αλλά και τα ελληνικά επιτρέπει έως 42 χαρακτήρες ανά γραμμή υποτίτλου (Netflix, 2020). Παρόλα αυτά, ελάχιστοι ήταν οι υπότιτλοι που ξεπέρασαν τους 40, καθώς όπως προτείνει και ο Καραμήτρογλου (1998) ο αριθμός των 40 χαρακτήρων ανά γραμμή συνιστάται να μην υπερβαίνεται διότι μειώνεται η δυνατότητα ανάγνωσης, αφού το μέγεθος της γραμματοσειράς μειώνεται αντίστοιχα.

Όσον αφορά τον χρόνο εμφάνισης των υποτίτλων, όπως αναφέρουν και οι Diaz Cintas & Remael (2007, σ. 85) ο ελάχιστος χρόνος εμφάνισης κάθε υποτίτλου συνίσταται να είναι τουλάχιστον ένα δευτερόλεπτο, και όχι λιγότερο, έτσι ώστε να προλαβαίνει ο θεατής να τον διαβάσει. Στη συνέχεια, αναφέρουν τον κανόνα των έξι δευτερολέπτων (D'Ydewalle et al. 1987; Brondeel 1994) που χρησιμοποιείται στον υποτιτλισμό, κατά τον οποίο οι θεατές μπορούν να παρακολουθήσουν σε έξι δευτερόλεπτα συνολικά 74 χαρακτήρες σε δύο πλήρεις γραμμές υποτίτλων (Diaz Cintas & Remael, 2007, σ. 96). Στην παρούσα πτυχιακή, λοιπόν, ο συνδυασμός αριθμού χαρακτήρων και αριθμού δευτερολέπτων έγινε σύμφωνα με την εικόνα 1.1 (από τους Diaz Cintas & Remael) όπως φαίνεται παρακάτω, κατά τον οποίο υπάρχει η αντιστοιχία 145 λέξεων το λεπτό.

145 words per minute		Seconds : frames	Spaces	Seconds : frames	Spaces
		01:00	16	02:00	29
		01:04	17	02:04	32
		01:08	18	02:08	34
		01:12	20	02:12	36
		01:16	23	02:16	38
		01:20	25	02:20	40
Seconds : frames	Spaces	Seconds : frames	Spaces	Seconds : frames	Spaces
03:00	44	04:00	58	05:00	70
03:04	46	04:04	60	05:04	71
03:08	48	04:08	62	05:08	72
03:12	50	04:12	64	05:12	73
03:16	52	04:16	65	05:16	73
03:20	54	04:20	67	05:20	74
				06:00	74

Εικόνα 1.1. Ισοδυναμία μεταξύ δευτερολέπτων/καρέ και χαρακτήρων (Diaz Cintas & Remael, 2007, σ. 97 «Equivalence between seconds/frames and spaces»)

Ένα από τα σημαντικότερα κομμάτια στον υποτιτλισμό αποτελεί και ο χρονισμός. Σύμφωνα με τον Καραμήτρογλου (1998), ο υπότιτλος δεν θα πρέπει να εμφανίζεται στην οθόνη ταυτόχρονα με την έναρξη της ομιλίας διότι, όπως εξηγεί, το μυαλό χρειάζεται συγκεκριμένο χρόνο για να μετακινήσει το βλέμμα του στο κάτω μέρος της οθόνης έτσι ώστε να μπορέσει να διαβάσει τον υπότιτλο. Έτσι, προτείνει ο υπότιτλος να εισάγεται $\frac{1}{4}$ του δευτερολέπτου πριν την έναρξη της ομιλίας. Σε αντίθετη περίπτωση, ο υπότιτλος που εμφανίζεται ταυτόχρονα μπορεί να μπερδέψει το θεατή ο οποίος πιθανόν να μην προλάβει να αποφασίσει πού να εστιάσει. Στη συνέχεια προσθέτει, ότι ο υπότιτλος δεν θα πρέπει να παραμένει στην οθόνη περισσότερο από δύο δευτερόλεπτα αφού έχει τελειώσει το αντίστοιχο κομμάτι εκφωνήματος. Η επιπλέον παραμονή του υπότιτλου στην οθόνη χωρίς να υπάρχει ο αντίστοιχος «ήχος» να τον συνοδεύει, μπορεί να δημιουργήσει λάθος εντυπώσεις στους θεατές οι οποίοι πιθανόν να πιστέψουν ότι αυτό που διάβασαν δεν αντιστοιχούσε πραγματικά στο εκφώνημα που άκουσαν προηγουμένως (Karamitroglou, 1998). Ο Καραμήτρογλου προσθέτει, όπως είναι φυσικό, πως μεταξύ των υποτίτλων θα πρέπει να υπάρχει ένα κενό διάστημα $\frac{1}{4}$ του δευτερολέπτου έτσι ώστε να αποφευχθεί να συμπίσουν ταυτόχρονα δύο υπότιτλοι.

2.2.3 Γενικότερη μεθοδολογία διαχείρισης υποτίτλων

Κατά τη διάρκεια του υποτιτλισμού είναι πιθανόν να συναντηθούν πολλά στοιχεία όπως ονόματα, αριθμοί ή σύμβολα κάθε είδους. Για τη διαχείριση των στοιχείων αυτών όπως επίσης και για τον τρόπο χωρισμού των υποτίτλων δύο σειρών, αλλά και διαφόρων στοιχείων προφορικότητας (όπως π.χ. χρήση

εισαγωγικών) ή τη χρήση πλάγιων γραμμάτων, χρησιμοποιήθηκαν οι οδηγίες του Netflix (2020). Όσον αφορά στον τρόπο χωρισμού των υπότιτλων, είναι προτιμότερο, όταν είναι αναγκαίο, η πρόταση να χωρίζεται έτσι ώστε να μην επηρεάζεται το νόημά της, και το δευτερεύον κομμάτι να χωρίζεται από το κύριο. Η χρήση πλάγιων γραμμάτων, σύμφωνα με τις οδηγίες του Netflix, χρησιμοποιήθηκε σε περιπτώσεις όπου ο ομιλητής δεν φαινόταν στην οθόνη. Επιπλέον χρησιμοποιούνται για τον υποτιτλισμό των τραγουδιών, που όμως δεν χρειάστηκε στο συγκεκριμένο επεισόδιο σειράς με το οποίο ασχολείται η παρούσα πτυχιακή.

2.3 Μεταφραστικά προβλήματα και τρόποι επίλυσης

Τα μεταφραστικά προβλήματα αποτελούν ίσως το σημαντικότερο σημείο προβληματισμού των μεταφραστών. Σύμφωνα με τον Κελάνδρια (2016) τα προβλήματα αυτά προέρχονται από το ίδιο το ΚΠ. Οι τέσσερις κατηγορίες προβλημάτων, τις οποίες δανείζεται από τη Nord (1991, σ. 46) είναι οι εξής:

- **Πραγματολογικά προβλήματα:** διαφορές επικοινωνιακών καταστάσεων μεταξύ ΚΠ και ΚΣ.
- **Προβλήματα διαπολιτισμικότητας:** διαφορετικές συμβάσεις μεταξύ ΚΠ και ΚΣ (π.χ. διαφορετικές μονάδες μέτρησης)
- **Διαγλωσσικά προβλήματα:** διαφορές στο κομμάτι του δομικού συστήματος μεταξύ ΚΠ και ΚΣ (π.χ. λεξιλόγιο, σύνταξη)
- **Κειμενοϊδιομορφικά προβλήματα:** αφορούν κάποια ιδιαίτερα στοιχεία του ΚΠ, όπως για παράδειγμα, λογοπαίγνια, ομοιοκαταληξίες κλπ. (Κελάνδριας, 2016, σ. 141-142).

Παρόλα αυτά, ο υποτιτλισμός αποτελεί ένα ιδιαίτερο πεδίο της μετάφρασης και γι' αυτό τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται κατά τη διαδικασία συνδέονται με τα γενικότερα προβλήματα της μετάφρασης που προαναφέρθηκαν, έχουν όμως ταυτόχρονα έναν δικό τους χαρακτήρα. Όπως αναφέρει και η Γουλέτη (2006), ο υποτιτλισμός παρουσιάζει ορισμένες ιδιαιτερότητες και ουσιαστικά όλα τα προβλήματα της μεταφραστικής διαδικασίας. Συγκεκριμένα αναφέρει ορισμένα αρκετά στοχευμένα παραδείγματα, δηλαδή «ανάλυση-αποκωδικοποίηση του πρωτότυπου κειμένου, διαδικασία λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα του λόγου μέσω της εύρεσης ισοδυνάμων, επανακωδικοποίηση του κειμένου στη ΓΣ» (Γουλέτη, 2006, σ. 3). Ένα πολύ σημαντικό κομμάτι που πρέπει να τονιστεί είναι το γεγονός ότι ο υποτιτλισμός αποτελεί είδος διασημειωτικής μετάφρασης, αφού αλλάζει ο κώδικας από το ΚΠ στο ΚΣ και από προφορικός, ο λόγος γίνεται γραπτός. Επίσης, όπως συνεχίζει η ίδια, ένας βασικός περιορισμός είναι ο πολυσημειολογικός χαρακτήρας του υποτιτλισμού, εννοώντας ότι ο γραπτός λόγος θα πρέπει να συνάδει με τα στοιχεία προφορικότητας αλλά και την εικόνα. Φυσικά, ένα από τα κυριότερα προβλήματα της υποτιτλιστικής διαδικασίας είναι οι χωροχρονικοί περιορισμοί, οι οποίοι θα αναλυθούν στη συνέχεια, καθώς ο χρόνος εμφάνισης αλλά και ο αριθμός χαρακτήρων στους υπότιτλους είναι, όπως ήδη προαναφέραμε, περιορισμένος (Γουλέτη, 2006, σ. 3-4).

2.3.1 Χωροχρονικοί περιορισμοί

Όπως αναφέραμε οι χωρικοί και χρονικοί περιορισμοί είναι το σημαντικότερο πρόβλημα που ανακύπτει κατά τον υποτίτλισμό. Σύμφωνα με τους Diaz Cintas και Remael (2007, σ. 146), οι τεχνικές που ακολουθούνται για να συμπτυχθεί το κείμενο που θέλουμε να αποδώσουμε είναι να περικοπεί οτιδήποτε δεν κρίνεται απαραίτητο για τη λήψη του νοήματος ή να αναδομηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να διατυπωθεί το νόημα πιο λακωνικά. Όπως λοιπόν αναφέρεται από τους ίδιους οι δύο τεχνικές, πιο σύντομα, είναι η **μείωση** (omission/reduction) και η **αναδόμηση** (reformulation/condensation) (Diaz Cintas & Remael, 2007, σ. 146-147).

Για να καταστούν οι συγκεκριμένες τεχνικές πιο σαφείς θα δώσουμε μερικά παραδείγματα μέσα από τη σειρά αναφοράς της παρούσας εργασίας. Παραδείγματα θα χρησιμοποιηθούν και από την εξ ακοής μεταφορά της αγγλικής σε μορφή υπότιτλων και από την μετάφραση των αγγλικών υπότιτλων προς τα ελληνικά.

- ❖ Πολλές φορές χρειάστηκε να πραγματοποιηθεί **επέμβαση σε ρηματικές φράσεις** έτσι ώστε να συμπτυχθούν και να αντικατασταθούν από άλλες ρηματικές μορφές. Για παράδειγμα, στους αγγλικούς υπότιτλους στο λεπτό 18.48 ο τύπος «were you thinking» αντικαταστάθηκε από τον τύπο «thought». Επιπλέον, στο λεπτό 20.17 οι τύποι «you can have/I can have» αντικαταστάθηκαν από τους τύπους «Have/I'll have». Με τον τρόπο αυτό οι χαρακτήρες μειώνονται αλλά το νόημα παραμένει το ίδιο.
- ❖ Ένας άλλος τρόπος μείωσης των χαρακτήρων που χρησιμοποιήθηκε, είναι η **χρήση συνώνυμων λέξεων** μικρότερων σε έκταση. Όπως αναφέρει και ο Κεντρωτής (1996), «Η εύστοχη επιλογή ενός συνωνύμου χαρίζει στο κείμενό του χάρη και το πλουταίνει» (σ. 365). Έτσι, στο κομμάτι των ελληνικών υπότιτλων στο λεπτό 02.38 παρατηρούμε ότι ενώ στα αγγλικά χρησιμοποιείται το ρήμα «challenge», στα ελληνικά αποδίδεται ως «παίξε», όπου στο συγκεκριμένο συγκεκριμένο και περιεχόμενο λειτουργεί ως συνώνυμο με πολύ λιγότερους χαρακτήρες από την ακριβή του μετάφραση.
- ❖ Ένας επιπλέον τρόπος για να μειωθεί ο χώρος των υποτίτλων, είναι η **περικοπή γραμμάτων** ανάλογα με συγκεκριμένους γραμματικούς κανόνες. Στα αγγλικά αυτό επιτυγχάνεται με τη χρήση των λεγόμενων «σύντομων τύπων» (π.χ. I'll, We've κλπ.). Στα ελληνικά έχουμε τα φαινόμενα έκθλιψης, αφαίρεσης και αποκοπής. Για παράδειγμα, στο λεπτό 02.29 η ρηματική φράση «θα ήθελες» λόγω του φωνήεντος «η» μετά το φωνήεν «α» υπέστη αφαίρεση στη δεύτερη λέξη και αποδόθηκε ως «θα 'θελες».

- ❖ Ένας ακόμα τρόπος που χρησιμοποιήθηκε για να τηρηθούν οι χωροχρονικοί περιορισμοί, είναι η **απλοποίηση της πρότασης** που διατυπώνεται. Στους αγγλικούς υπότιτλους στο λεπτό 05.29 η πρόταση «and while I was busy fighting this werewolf» αφαιρέθηκε η λέξη «busy» η οποία δεν κρίνεται απαραίτητη για το νόημα της πρότασης. Επιπλέον, στους ελληνικούς υπότιτλους, στο λεπτό 03.51 η πρόταση «Mom and dad may have let you come on this trip, but that does not mean we have to hang out together» αποδόθηκε ως «Μπορεί να σε άφησαν να έρθεις εδώ, αλλά δε σημαίνει πως θα κάνουμε παρέα». Όπως είναι φανερό, πολλές λέξεις οι οποίες δεν ήταν απαραίτητες για την απόδοση του νοήματος της αρχικής φράσης απαλείφθηκαν ή αντικαταστάθηκαν. Είναι επίσης σημαντικό να παρατηρήσουμε, πως η συγκεκριμένη τεχνική μείωσης του χώρου και κατά συνέπεια του χρόνου είναι μία από τις κυριότερες όταν ασχολούμαστε με το ζεύγος γλωσσών αγγλικά-ελληνικά και ειδικά με τη μετάφραση προς τα ελληνικά, διότι οι δύο αυτές γλώσσες έχουν μία σημαντική διαφορά: στα αγγλικά, και ειδικά στα προφορικά, οι προτάσεις συμπτύσσουν το νόημα τους με τη χρήση λίγων και μικρών στην έκταση λέξεων. Αντίθετα, στα ελληνικά, συναντάμε πολύ έντονα τον μακροπερίοδο λόγο, ο οποίος τις περισσότερες φορές πρέπει να περιοριστεί με τη χρήση της τεχνικής αυτής που περιγράφηκε παραπάνω.

Φυσικά, υπάρχουν και άλλες τεχνικές για να μειωθεί ο χώρος και ο χρόνος εμφάνισης των υποτίτλων. Για παράδειγμα μπορεί πολλές φορές η **παθητική φωνή να μετατραπεί σε ενεργητική** ή το αντίστροφο ανάλογα με τον όγκο των λέξεων ή γραμμάτων που χρησιμοποιούνται σε κάθε μία. Επιπλέον υπάρχει η δυνατότητα να μετατρέψουμε **αρνητικές φράσεις σε καταφατικές** για να μειωθούν τα λεξικά στοιχεία.

2.3.2 Διάλεκτοι

Ένα ακόμα σημαντικό πρόβλημα στην εξ ακοής μετάφραση είναι οι διαφορετικές διάλεκτοι που ίσως χρησιμοποιούνται στην σειρά/ταινία προς υποτίτλισμό. Στην συγκεκριμένη σειρά, συναντούμε την αυστραλιανή διάλεκτο της αγγλικής γλώσσας, κάτι το οποίο κατέστησε πιο δύσκολη τη διαδικασία της απόδοσης των αγγλικών υποτίτλων με τη βοήθεια της ακοής αποκλειστικά. Στο προφορικό κομμάτι, τα αυστραλιανά αγγλικά διαφέρουν από τα αμερικάνικα ή και τα βρετανικά, τα οποία έχουμε συνηθίσει, και η γρήγορη ομιλία προκάλεσε προβλήματα στην καταγραφή των διαλόγων σε ορισμένα σημεία. Για παράδειγμα, στο λεπτό 10.05-10.11 όπου υπάρχει η φράση «Let him live! At least until sunup», η διαφορετική προφορά προκάλεσε πρόβλημα και

χρειάστηκε η επανάληψη του συγκεκριμένου σημείου αρκετές φορές μέχρι να γίνει απολύτως κατανοητό.

Επιπλέον, μαζί με την αυστραλιανή διάλεκτο μπλέκεται και η πειρατική, η οποία λόγω της προφοράς της πρώτης προκάλεσε πρόβλημα στο διαχωρισμό των λέξεων/φράσεων του κοινού λεξιλογίου και του πειρατικού. Για παράδειγμα στο λεπτό 01.02 ο πειρατής λέει τη λέξη «Landlubber» που σύμφωνα με το Your Dictionary χρησιμοποιείται για να περιγράψει κάποιον ο οποίος θεωρείται πως δεν διαθέτει φοβερές ικανότητες στη θάλασσα. Φυσικά, αυτός ο όρος δεν μπορεί να αποδοθεί σε ένα περιθώριο ενός δευτερολέπτου με μεγάλη σαφήνεια γι' αυτό χρησιμοποιήθηκε η λέξη «Άχρηστε» η οποία και ταίριαζε περισσότερο στο συγκεκριμένο σημείο ανάλογα πάντα και με την εικόνα που αντιστοιχούσε. Όπως είναι αντιληπτό, με τη μετάφραση τέτοιων λέξεων από το πειρατικό λεξιλόγιο, χάνεται σε ένα βαθμό η αξία τους. Γι' αυτό, λέξεις όπως το «Ahoj» που αναφέρεται σε ένα χαιρετισμό των πειρατών και μοιάζει με επιφώνημα δεν μεταφράστηκαν, αφού έτσι διατηρείται το αίσθημα της «πειρατικής» διαλέκτου και ταυτόχρονα δεν μειώνεται το νόημα καθώς είναι κατανοητές από το μέσο θεατή.

Τέλος, στη σειρά περιέχονταν και στοιχεία (π.χ. τραγούδι 13.28) της διαλέκτου των κατοίκων του χωριού η οποία δεν σχετίζεται καθόλου με την αγγλική γλώσσα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν κρίνεται απαραίτητη η απόδοσή της, καθώς με αυτόν τον τρόπο θα χανόταν η αίσθηση της «άγνωστης γλώσσας» που θέλουν να αποδώσουν οι δημιουργοί της σειράς.

3 Συμπεράσματα

Ο υποτιτλισμός, λαμβάνοντας υπόψη το θεωρητικό αλλά και το πρακτικό κομμάτι της παρούσας πτυχιακής εργασίας, αφορά μια πολύπλοκη και πολυδιάστατη διαδικασία. Είναι αλήθεια ότι διαφέρει σε πολλά σημεία από την «παραδοσιακή» μετάφραση και στο πρακτικό αλλά και στο θεωρητικό κομμάτι. Όπως παρατηρήσαμε, τα προβλήματα που συναντώνται στον υποτιτλισμό, μπορεί σε ένα βαθμό να βασίζονται στα συνήθη προβλήματα της μετάφρασης, αλλά είναι κατά βάση αυτούσια και αφορούν συγκεκριμένα αυτή τη διαδικασία. Παρόλα αυτά, η διαδικασία του υποτιτλισμού παρουσιάζει τεράστιο ενδιαφέρον, καθώς αποτελεί μια συνεχή πρόκληση στην οποία ο μεταφραστής καλείται να δώσει λύση δουλεύοντας κάτω από πολλούς και ποικίλους περιορισμούς.

4 Βιβλιογραφία

4.1 Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Brondeel, H. (1994). Teaching subtitling routines. *Meta* 34(1), 26-33.
- D'Ydewalle, Gury *et al.* (1987) "Reading a message when the same message is available auditorily in another language: the case of subtitling", in J.K. O'Regan and A. Livy-Schoen (eds.) *Eye Movements: From Physiology to Cognition*. Amsterdam and New York: Elsevier Science Publishers, 313-321.
- Diaz-Cintas, J. & Remael, A. (2007). *Audiovisual Translation: Subtitling*. Μάντσεστερ: St. Jerome Publishing.
- Nord, C. (1991/1992). "Text Analysis in Translator Training". C. Dollerup & A. Loddegaard (Eds.). *Teaching Translation and Interpreting. Training, talent and Experience*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co. 39-48.
- Reiss, K. & Vermeer, H. J. (1984). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*, Τύμπιγκεν: Niemeyer.
- Reiss, K. (1971/2000). *Translation Criticism: Potential and Limitations* [Μτφρ. E. Rhodes]. Μάντσεστερ: St Jerome και American Bible Society.
- Reiss, K. (1977/1989). «Text types, translation types and translation assessment», μτφρ. A. Chesterman στο A. Chesterman (επιμ.) (2000).
- Vermeer, H. J. (1989/2000). «Skopos and commission in translational action» στο L. Venuti (επιμ.) (2000).

4.2 Ελληνική Βιβλιογραφία

- Munday, J. (2002). *Μεταφραστικές Σπουδές: Θεωρίες και Εφαρμογές* [Μτφρ. Α. Φιλιππάτος]. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γουλέτη, Κ., *Πραγματολογική Ισοδυναμία στον Υποτιτλισμό: Αντιμετώπιση ιδιοπολιτισμικών Εννοιών*, 1^η Συνάντηση Νέων Μεταφρασεολόγων, 1-3 Νοέμβρη 2006, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Κελάνδριας, Π. (2016). *Λειτουργική Διδακτική της Μετάφρασης*. Αθήνα: Δίαυλος.
- Κεντρωτής, Γ. (1996). *Θεωρία και πράξη της μετάφρασης*. Αθήνα: Δίαυλος.

4.3 Ηλεκτρονικές πηγές

- IMDb. (n.d.). *Pirate Islands: The Lost Treasure of Fiji*. Ανακτήθηκε από: <https://www.imdb.com/title/tt0970917/>

- Karamitroglou, F. (1998). A proposed set of subtitling standards in Europe. *Translation Journal* 2(2). Ανακτήθηκε από: <https://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm>
- Netflix Partner Help Center. (2020). Greek Timed Text Style Guide. Ανακτήθηκε από: <https://partnerhelp.netflixstudios.com/hc/en-us/articles/235511047-Greek-Timed-Text-Style-Guide>
- Your Dictionary. (n.d.). *Pirate Terms and Phrases*. Ανακτήθηκε από: <https://reference.yourdictionary.com/resources/pirate-terms-phrases.html>